

3. Veiligheid en gezondheid

3.3.3. Veilig ontdekken

Risicovol spelen

Bij Kinderopvang 't Mereltje doen wij er alles aan om een kind zich in maximale veiligheid te laten ontwikkelen. De pedagogisch medewerkers letten goed op en kennen de extra risico's van het buitenspelen. Toch zullen ook zij niet kunnen voorkomen dat daar kleine risico's aan verbonden zijn. Schrammen en builen komen nu eenmaal voor en horen zelfs bij een kindercentrum dat het gebruik van de buitenruimte als één van de centrale punten in hun manier van werken ziet.

Sterker nog, er zit ook een positieve kant aan:

- Het heeft een positieve invloed op de motorische vaardigheden;
- Het vergroot zelfvertrouwen, zelfredzaamheid en doorzettingsvermogen;
- Het vergroot sociale vaardigheden.

Om deze reden aanvaarden wij op onze opvang de risico's die slechts kleine gevolgen kunnen hebben voor de kinderen en leren ze hier op een juiste manier mee om te gaan.

Wat is risicovol spel?

Risicovol spel is een spannende en opwindende vorm van spelen waarbij plezier en angst door elkaar lopen. Bij risicovol spel is er sprake van onzekerheid en lopen kinderen het risico zich te bezeeren. Kinderen testen en verleggen hun grenzen door nieuwe activiteiten uit te proberen en hun angsten te overwinnen. Dit gebeurt allemaal buiten hun comfortzone. Het kan dus fout gaan, maar ook goed. Zo levert het zeer waardevolle, positieve ervaringen op. En dat is belangrijker voor het kind dan de kans op een verwonding.

Er zijn verschillende categorieën van risicovol spelen. Dit zijn de zes belangrijkste:

1. Snelheid: schommelen, glijden, fietsen, rennen;
2. Hoogte: klimmen, muurtje, springen, speeltoestel;
3. Ruig spel: met stokken spelen, stoeien, pakkertje;
4. Riskante gereedschappen: hamer/timmeren, messen, zaag;
5. Bij gevaarlijke elementen: vuur, water, rotsen;.
6. Verdwijnen: spelen zonder toezicht, afzonderen, verstoppen

Deze zes categorieën zijn ook van belang bij het creëren van een uitdagende speelomgeving. Zie hiervoor pagina 4.

Voor 2- en 3-jarigen zijn deze categorieën hetzelfde als voor 4-jarigen en ouder. Voor de 1-jarigen zijn er twee aanvullende categorieën:

1. Spelen met impact: zichzelf of spullen laten botsen met andere objecten of andere kinderen;
2. Plaatsvervangend risicovol spelen: kijken naar het risicovol spelen van anderen. Dat kan dezelfde sensatie van spanning en plezier opleveren.

Belangrijk voor de ontwikkeling

Zoals eerder genoemd: er zit een positieve kant aan risicovol spel. Risicovol en uitdagend spel is zelfs belangrijk voor de ontwikkeling van een kind. Het moedigt hem/haar aan om:

- uitdagingen aan te gaan, zoals rennen, klimmen, balanceren en springen. Deze activiteiten helpen bij de fysieke ontwikkeling, van spierkracht, uithoudingsvermogen, evenwicht en coördinatie;
- risico's in te schatten;
- grenzen aan te geven;
- nieuwe vaardigheden te oefenen, waardoor hij/zij meer zelfvertrouwen krijgt en zelfbewuster wordt;
- creatieve oplossingen te vinden en obstakels te overwinnen;
- om te gaan met angst, frustratie en falen;
- door te zetten, zelfs als iets moeilijk lijkt.

Risico en gevaar

Verwondingen die ontstaan door risicovol spelen zijn vooral kleine verwondingen als schaafwonden, sneetjes of kneuzingen. Deze kleine verwondingen genezen vanzelf. Uit onderzoek is gebleken dat risicovol spelen niet leidt tot meer (ernstige) ongelukken.

Juist de angst om kinderen risicovol te laten spelen, kan ervoor zorgen dat kinderen eerder een verkeerde beslissing maken in een risicovolle situatie, of er zelf angstig van worden. Kinderen moeten dus leren om zelf een risico in te schatten, maar daarbij is het natuurlijk belangrijk te weten waar de grens ligt. Als een kind de risico's zelf nog niet kan inschatten (omdat het dat nog niet geleerd heeft, of omdat het kind de risico's niet kan zien), heeft een kind jouw hulp nodig. Zo kun je een kind dat niet kan zwemmen niet alleen laten spelen bij open water, terwijl dat voor een 12-jarige met een zwemdiploma helemaal anders is.

Het verschil tussen risico en gevaar

Het is belangrijk onderscheid te maken tussen **risicovol** en **gevaarlijk**.

- **Risicovol spelen:** Kinderen overzien (grotendeels) de situatie en de kans op *klein* letsel is aanwezig, maar acceptabel;
- **Gevaarlijk spelen:** De situatie is onveilig en kan leiden tot ernstig letsel, waarbij het kind het risico niet zelf kan inschatten.

Volwassenen hebben een rol in het creëren van een uitdagende, maar veilige omgeving, waarbij ze niet direct ingrijpen, maar wel begeleiden.

Hoe gaan we om met risicovol spel?

Als pedagogisch medewerker is het belangrijk dat je de behoefte van kinderen aan risico en uitdaging ondersteunt door ze mogelijkheden te bieden voor risicovol spel. Dit kan door het inrichten van de speelomgeving, maar ook door de begeleiding van het spel. Wanneer je het kind vertrouwen geeft, voelt het zich vrij om zelf keuzes te maken en zijn grenzen te verkennen bij het risicovol spelen.

Geef kinderen ruimte voor risicovol spel

Bij risicovol spel is het perspectief van het kind het meest belangrijk, dit is het uitgangspunt. Probeer je eigen ideeën, en misschien zelfs wel angsten, opzij te zetten. Houd je als pedagogisch professional zoveel mogelijk afzijdig, zodat het kind zelf het verloop van het risicovol spelen kan bepalen.

Stel je hierbij 'pedagogisch sensitief' op. Met andere woorden: let goed op wat elk kind nodig heeft en probeer hem of haar te helpen door op het juiste moment aan te sluiten bij de behoeftes en de cognitieve, sociale en fysieke vaardigheden van het kind. Wees alert dat kinderen hun vaardigheden niet overschatten, zodat je kunt ingrijpen als dit nodig is.

Begeleiding in de praktijk

Let op dat je alleen ingrijpt als het écht nodig is. Bij het begeleiden van risicovol spel in de praktijk is het belangrijk om zoveel mogelijk niets te doen, kinderen kunnen het namelijk heel goed zelf.

Wanneer je denkt 'ik moet iets doen', tel dan eerst tot dertig (de '30-tellenregel'). Blijf op afstand, kijk, luister en reflecteer: waar ben ik eventueel wél nodig? Tot slot: helpen of meespelen mag, op verzoek van het kind, maar daarna moet je je zo snel mogelijk weer terugtrekken.

Aandachtspunten bij een interventie

1. Maak continu een risico-voordeelafweging. Schat in of het positieve van de ervaring opweegt tegen de mogelijke negatieve ervaring van het niet lukken en zich bezeren. Bij gevaar, iets dat een kind zelf niet overziet (zoals een tak in een boom die op afbreken staat), wordt ingegrepen en staat de veiligheid voorop.
2. Hanteer de 30-tellenregel en gebruik deze tijd voor de afweging: is het noodzakelijk om in te grijpen of weegt het mogelijke voordeel op tegen het nadeel?
3. Probeer om niet uit gewoonte te handelen. Vermijd de neiging om bij een klein risico in te grijpen (de 'pas op, kijk uit-stand').
4. Beperk het kind alleen bij een onaanvaardbaar risico.
5. Moet er worden ingegrepen, doe dit dan zonder het spel direct te stoppen.
6. De reactie op genomen risico's moeten niet worden overdreven, anders neemt het kind waarschuwingen niet meer serieus. Leg de risico's rustig en rationeel uit en geef veiligere alternatieven als dat nodig is.
7. Wees alert op sociale en emotionele risico's, bijvoorbeeld wanneer positief aanmoedigend gedrag overgaat in opstoken, uitsluiten of pesten waarbij een kind over zijn eigen grens heengaat.

Bron: Expertisecentrum Kinderopvang

Zie risico als een positieve ervaring

Als pedagogisch professional is het belangrijk dat je risico ziet als iets positiefs. Het is een ervaring die, vanwege de autonomie van het kind, juist moet worden aangegaan. En laat dit ook zien aan de kinderen, zowel in je houding als in je gedrag. In de praktijk betekent dit dat je bij de begeleiding van risicovol spelen het kind ondersteunt en stimuleert

Creëer een uitdagende speelomgeving

Voor risicovol spel is het belangrijk om zowel binnen als buiten een leuke en spannende speelplek te creëren waar voldoende fysieke uitdaging te vinden is voor elk kind. Zorg er daarbij voor dat alle zes de categorieën van risicovol spelen aan bod komen (spelen op hoogte, op snelheid, ruig spel, spelen met riskante gereedschappen, spelen in de buurt van gevaarlijke elementen en uit het zicht spelen). Zowel tijdens het vrij spelen als tijdens begeleide activiteiten kun je mogelijkheden voor risicovol spel creëren. Denk bij begeleide activiteiten bijvoorbeeld aan het maken van een vuurtje, het werken met messen en het bouwen van een hoge hut

Risicovol spel en ouders, het team en de organisatie

Communiceer met de ouders

Risicovol spel kan voor ouders misschien wat onzeker aanvoelen en tot zorgen leiden. Daarom is het belangrijk daar duidelijk over te communiceren met ouders. Bespreek risicovol spelen bijvoorbeeld tijdens een ouderavond en benadruk dat risicovol spel iets positiefs is. Het in gesprek gaan zorgt voor een betere samenwerking en enthousiasme bij de ouders op het gebied van risicovol spelen. Besteed daarom in alle contacten met ouders aandacht aan het belang van risicovol spelen voor de ontwikkeling van hun kind. Ook als het onverhoopt toch 'mis' is gegaan. Kernpunten daarbij zijn:

- Het kind leert ervan, dus het bevordert de risico-competentie;
- Het is onderdeel van het 'normale' spelen;
- De professional weet welke uitdagingen het kind aankan/nodig heeft.

Ook is het van belang om altijd begrip te hebben voor de bezorgdheid van ouders.

Besteed in het team aandacht aan individuele verschillen

In een team van pedagogisch professionals heeft iedereen een eigen houding en interesse als het gaat om risicovol spelen. Je hebt je eigen grenzen en bent bewust van je eigen normen en waarden, maar het is ook goed om open te staan voor het verleggen van grenzen. Want net als de grenzen van kinderen, zijn ook die van pedagogisch professionals flexibel en in beweging.

Het trekken van één lijn in hoe je omgaat met risicovol spel, is niet in het belang van het kind en de professional. Bespreek daarom in je team de verschillen en elkaars beslissingen. Bekijk ook samen de regels en afspraken over risicovol spelen nog eens kritisch en vraag je af: zijn ze eigenlijk wel nodig?

Zorg voor autonomie en steun elkaar

Het is belangrijk dat je als pedagogisch professional de autonomie krijgt om zelf split second-beslissingen te nemen tijdens het risicovol spel van een kind. Mocht er toch iets gebeuren waarbij het kind letsel oploopt, dan moet je als pedagogisch professional volledig gesteund worden door je leidinggevende en de organisatie. Het is belangrijk dat je hiervan op de hoogte bent en dat je die steun ook voelt. Dit kan alleen als risicovol spelen ingebed is in het beleid en de organisatie.